

25.4.2018

לכבוד :

יו"ר ועד הפנים והגנת הסביבה, ח"כ יואב קיש
חברי הוועדה
שלום רב,

הנדון: חובת הפקדת פיקדון בגין העסקת מבקשי מקלט - ישיבת הוועדה ביום 29.4.2018

במאי 2017 נכנס לתוקפו חוק הפיקדון לפיו אמורים מעסיקים לנכות 20% משכר עובדים שהם מבקשי מקלט, ולהפקידם בקרן פיקדון ייעודית שם יישמרו עד ליציאת העובד מישראל. מקורו של ההסדר נועד לחייב מעסיקים בהפרשות סוציאליות עבור מהגרי עבודה המועסקים בישראל, כאשר המטרה המקורית של החקיקה היא לצורך הגנה על זכויותיהם של עובדים זרים. אבל עבור מבקשי המקלט נבנה הסדר שתכליתו הפוכה: דרדור מבקשי מקלט לעוני על מנת לדחוק אותם מחוץ לישראל. המשמעות היא כי נלקחת חמישית משכרם הזעום של מבקשי מקלט, שהם קבוצת העובדים מהחלשות ביותר בשוק העבודה הישראלי. יש לזכור כי מדובר באוכלוסייה שהמדינה אינה מעניקה לה זכויות סוציאליות, קצבאות ואף לא ביטוח בריאות.

מנתונים שהגישה המדינה לבימ"ש במסגרת עתירה כנגד החוק עולה כי לאחר החלת חוק הפיקדון, מחצית מהפליטים ומבקשי המקלט מרוויחים פחות משכר מינימום. הפעלת הפיקדון מזה כשנה, הביאה להחרפה משמעותית במצבם של מבקשי מקלט, הקטינה מאוד את הכנסתם הדלה ופגעה באופן דרמטי ביכולתם להתקיים בכבוד. אימהות חד-הוריות, המתפרנסות בקושי רב כדי לקבץ שקל לשקל, מתקשות לכלכל ולהאכיל את ילדיהן; קורבנות מחנות העינויים בסיני, אנשים מצולקים בגופם ובנפשם, הנאבקים להוציא את לחמם, מוותרים על טיפול רפואי ופסיכיאטרי; ועוד ועוד.

בנוסף לכל אלה, לאחר קרוב לשנה של הפעלה, מתברר כי יישום החוק לוקה בכשלים כה חמורים, והרשלנות בטיפול מביאה לגזל של מיליוני שקלים מכיס העובדים. התפיסה המנחה את רשות האוכלוסין וההגירה היא, שאין לה שום אחריות לדאוג לכסף שהחרימה מהעובדים החלשים במשק, ותחת זאת האחריות לפתרון הבעיות מוטלת על עמותות, על המעסיקים, או ארגון ההגירה הבינלאומי.

כעבור שנה מיישום החוק, מתברר, על סמך מאות פניות למחלקת הפיקדונות ברשות, כי כרבע מהעובדים אשר משכרם נוכתה ההפקדה לקרן - לא הופקד ולו שקל אחד בקרן הפיקדון. לנתח משמעותי אחר - כרבע נוסף מכלל העובדים - הופקדו רק חלק מהסכומים שנוכו, והתבצעה הפקדה חסרה. רק פחות ממחצית מהעובדים נהנו מהפקדה בהתאם לחוק.

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל-אביב יפו 61022 טל: 03-6883766 פקס: 03-6883537
חיפה הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121 טל: 04-8643350 פקס: 04-8644238
נצרת מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126 טל: 04-6082228 פקס: 153-4-6082228

24 עובדים אשר הגיעו ל"קו לעובד" בחודשים האחרונים יצאו מישראל בלא הכספים שנוכו משכרם, מאחר שכספים אלה מעולם לא הופקדו. מאות עובדים שמשכרם נוכו 20% לקרן מדי חודש, גילו לפני כשבועיים כי החברה שניכתה מהם את הסכום הזה" זרוע הזהב" התפרקה, ומעולם לא העבירה להם את כספי הפיקדון לקרן. עובדים אלה, ייוותרו בלא הכספים המגיעים להם, מאחר שהרשות לא דאגה לאכוף את החוק בזמן אמת.

הסיבה לכשלים אלה היא משולשת: **התפרקות מהחובות המוטלות על גוף שהופקד על מיליוני שקלים** משכר העבודה של אוכלוסייה מוחלשת וענייה, **היעדר אכיפה מוחלטת**, ואי הנגשה של מידע לעובדים על העברת הניכויים, הנגשה שיכולה היתה למנוע מהם לגלות מאוחר מדי - כי הסכומים המנוכים אינם מועברים ליעדם.

הנגשת מידע לעובדים - החוק הרלוונטי נחקק כבר בשנת 2014 ונכנס לתוקפו לפני כשנה (מאי 2017). יחד עם זאת, הרשות אינה מפעילה מענה - בכתב ובעל פה - לעובדים בשפתם אודות הניכויים מהשכר והפקדתם בקרן. רק לאחרונה, ולאחר פניות חוזרות ונשנות של קו לעובד, החלו פקידי משרד הפנים לספק ל"מסתנן" בעת הגעתו לחידוש האשרה תדפיס בעברית ובו מידע אישי עדכני על ההפקדות שבוצעו. במקרים בהם טענו העובדים בפני הפקידים כי הכספים המופיעים בתדפיס חסרים, הם נשלחו אחר כבוד ל"קו לעובד", על מנת שהארגון יטפל בנושא, זאת בנוסף למאות העובדים שהגיעו אלינו עד לאותו שינוי מדיניות רק בכדי לקבל את המידע על הפקדותיהם. **ההתנערות מחובותיה של הרשות והשלכתן על ארגון חברה אזרחית הפועל, רובו ככולו, תודות לעבודת מתנדבים, אינו אלא התפרקות הרשות מסמכויות שניתנו לה בחוק.**

היעדר מידע נגיש פוגע בעובדים כעת באופן מיוחד, שעה שהחלטות בדבר גירוש צפוי מתקבלות (ונהפכות) חדשות לבקרים, ורבים אינם בטוחים מה יעלה בגורלם. **עוד ועוד מבקשי מקלט מגיעים אלינו עם תלושים המעידים לכאורה על ניכויים שבוצעו מהשכר, אך לאחר פניות בשמם לרשות מתברר כי הניכויים כלל לא הועברו ליעדם.** חלק מהעובדים אשר מקבלים מעמד פליט במדינות אחרות יוצאים מישראל בלא הכספים שנוכו משכרם, בעוד שאחרים בוחרים לבטל טיסות ולהישאר בישראל עד לבירור העניין. עוד נציין, כי בימים אלה התפרקה חברת ענק אשר העסיקה כאלף מבקשי מקלט, וחברה זו - על פי הידוע לנו ועל פי מידע שכבר הועבר לרשות - לא הפקידה למרבית העובדים הללו את מלוא הכספים שנוכו בקרן הפיקדון. **מידע בזמן אמת שהיה ניתן לעובדים, היה מונע את הקטסטרופה בה נוכו משכרם עשרות אלפי שקלים ולא הועברו ליעדם.**

התמונה כולה, לרבות מקרים רבים מספור בהם מתברר מאוחר מדי כי הכספים שנוכו לא הועברו ליעדם, מדגישים את ההכרח המידי בהנגשת המערכת ובמתן המידע לעובדים בשפתם. התנערות מחובה זו משמעה התפרקות מוחלטת מסמכות, המביאה להתעשרות מעסיקים עבריינים ולגזל של עובדים אשר ישראל דוחקת ליציאתם מהארץ. אין צורך לומר, כי מצב שבו עובדים לא יכולים לצאת מישראל עם כספם אף מסכל את תכליתו המוצהרת של החוק (הפסולה כשלעצמה) והיא "עידוד" יציאתם של ה"מסתננים" מישראל.

הנגשת מידע וסיוע למעסיקים - מעסיקים רבים מוצאים את עצמם בסבך ביורוקרטי בו הם לא זוכים לסיוע מהמדינה ונסמכים על עמותת "קו לעובד". אנו מטפלים במקרים רבים בהם מעסיקים מחזיקים הוכחות בידיהם לכך שהפקידו את הכספים, אך אלו לא מופיעים בפיקדון. מקרים נוספים בהם ישנם ניסיונות להפקיד את הכספים ואלו לא צולחים. מתוך חשש ובלבול - מעסיקים רבים

מנכים את 20% מהשכר של העובד אך בפועל לא מצליחים להפקיד את הסכומים בקרן למרות ניסיונות חוזרים ונשנים. כאמור, אין למעסיקים סיוע מהרשויות לפתרון הבעיות הללו, והם מוצאים עצמם בחשש מסנקציות בשל חוסר המוכנות של המדינה והתנערותה מאחריות.

השבת כספים שנגבו ביתר - אין כל מחלוקת כי עד לאחרונה החזיקה הרשות בפרשנות מוטעית לגבי גובה הסכום שיש לנכות משכרו של עובדים בענפים מסוימים, וזו תורגמה להודעות מטעות למעסיקים. כתוצאה מכך, מעסיקים של עובדים של חברות קבלן בתחום הניקיון, למשל, ניכו משכרם סכומים גבוהים מאלו שהותרו בחוק. לאחרונה שינתה הרשות את הפרשנות האמורה, אולם פטרה עצמה מחובתה להשיב כספים שנגבו ביתר ומוחזקים אצלה. תשובת הרשות לטענות "קו לעובד" אודות ההשבה הדרושה, היתה כי אין מחובתה של הרשות לעשות דבר ועל "קו לעובד" (!) לרכז עבודה פניו מאוכלוסייה מוחלשת (שכאמור לעיל, אף אין לה יכולת עצמאית לקבל מידע מהרשות אודות כספה). על הרשות שגבתה כספים מעל למותר בדין, מוטלת החובה להפעיל את מערכת המחשוב ולהשיב לעובדים את הכספים שנוכו מהם ביתר.

זמני פעילות בנק המזרחי בנתב"ג - סניף הבנק שבנתב"ג אשר בו אמורים עובדים היוצאים מישראל לקבל את כספם, אינו פתוח בכל מועדי הטיסות, ועל כך אנו מתריעים מזה כשנה. במענה לכך שוב ביקשה הרשות ש"קו לעובד" יודיע לה על מועדי הטיסות הרלוונטיות מבעוד מועד, כדי שתדאג שהסניף יהיה פתוח ויאפשר לעובדים לקבל כספם. האם אין הרשות, המחזיקה במיליוני שקלים הנובעים משכר עבודה של עובדים חלשים, ובמקביל התקשרה במכרז עם אחד הבנקים הגדולים במדינה – אינה מסוגלת לוודא כי שעות פתיחת הבנק תואמות למועדים בהם יכולים אותם עובדים לקבל את כספם?

היעדר אכיפה - מזה שנה בה חל חוק הפיקדון ומכוחו מנוכה חמישית משכר העובדים. למיטב ידיעתנו, הן רשות האוכלוסין וההגירה, הן משרד העבודה והרווחה, לא ביצעו ולו פעולת אכיפה אחת נגד מעסיקים אשר הפרו את החוק ולא העבירו את הסכומים שניכו משכר עובדיהם, לקרן הפיקדון. מעסיקים שהשאירו בידיהם את כספי העובדים, התעשרו מהעבירות, ובהיעדר כל סנקציה משמעותית, הפך הדבר לתמריץ.

בכבוד רב,

נועה קאופמן, רכזת מבקשי מקלט, קו לעובד